

МИРКО БОГИЋЕВИЋ

СТРАДАЊЕ ЋОР-МИЛИЈЕ ЗДРАВКОВИЋА

Позната је ужа локација појаве Хаџи-Проданове буне, која је избила изненада 1814. године (21. септембра), без претходних припрема. Ова буна је букнула у пожељској нахији као реакција на низ репресивних мера и намета које су Турци појачавали. Управо, непосредан повод био је сукоб код манастира Трнаве, а организатори су — трнавски игуман Пајсије и Мијаило, брат Хаџи-Продана Глигоријевића, војводе из првог српског устанка, који се истакао у борбама 1806. године.

На чело буне стао је Хаџи-Продан, који је настојао да организује устанике и да започету буну прошири на крагујевачку и јагодинску нахију. Буна је имала одраза и на ширим просторима Србије, покренула је поново устаничку борбу и жељу за ослобођењем од турског јарма.

Управо, може се поуздано сматрати да је Ресава још од првих дана усанка била организована и спремна на све активности које су предузимале устаничке вође. Није на одмет рећи да су Ресавци били веома активни у последњем аустријско-турском рату, у тзв. Кочиной крајини, јер су они са придошлим фрајкорима држали пролаз у ба-

грданском теснацу нападајући турске караване и оружане пратње скоро непрестано. У време познате сече кнезова и виђенијих људи крајем 1803. године, посечен беше и обор-кнез Петар из Ресаве у Ђуприји од стране злогласних дахија Тосун-бега и Кучук Алије. Њега у устанку замењује познати ресавски војвода Стеван Синђелић, а нешто касније, уместо Ђурице Стојичића, Карађорђе за члана Совјета проглашава Милију Здравковића, кнеза из села Ломнице у горњој Ресави.

Одмах да кажемо да је совјетник (или сенатор, како су га звали) Милија Здравковић, после угушења Хаци-Проданове буне, био један од многих страдалника — као учесник и завереник. О томе ћемо потпуније — нешто касније. Пре тога — да ближе упознамо ову историјску личност.

Милија Здравковић је постао саветником у почетку 1806. године и то овим повдом. Када је Совјет српски, у селу Борку, 15. августа 1805, на скупштини, установљен, најпре је отпочео свој рад са седиштем у манастиру Вољавчи, а одатле се преселио у Боговођу. Када је Карађорђе, 14. новембра 1805, ослободио Смедерево, Совјет се пресели из манастира Боговође у овај град. Међу члановима Савета био је Ђурица Стојичић из Свилајнца, као представник ђупријске нахије, односно из Ресаве, кога Карађорђе у Смедереву из Совјета отпусти због тога што је пренебрегао заклетву положену народу. Тај догађај се десио овако:

Једном дође Карађорђе у Смедерево да би присуствовао заседању Савјета. Тада упита проту Матију Ненадовића, као председника, да ли су сви савјетници од нахије донели понумођија? Прота му одговори да јесу. „Да видим“, рече секретар Божа Грујевић и неколико таквих пуномођја прочита из архиве. „Нађи и брат Ђуричино понумођје и прочитај ми га“, рече Карађорђе. Секретар пронађе Ђуричино пуномођје и почне да га чита „како се Ђурица у скупштини заклео најсветијом клетвом“ — „Живим Богом и триста осамнаест богоносних отаца и свим светим (по калуђерски), да ћу ја, Ђурица, са другим савјетницима старати се о свему нашем народу, а посебно о својој нахији, мотрити, истраживати, распитивати и чувати, да не би јачи слабијега, старешина, буљубаша или газда сиромаша праведнога нападао и газдио, ако то не би могао мојим добрим саветовањем прекратити, да ћу без лицемерја и без пристрасности по мојој чистој савести, у Синоду (Совјету) јављати, да Синод како буде знао, права одбранити а крива да каштигује (казни) и проче“... Затим се Карађорђе обрати члановима Совјета речима: „Е, браћо Синоције (онда

су били више браћа него господа, вели прота Матија у својим „Ме-моарима“), је ли вам је Ђурица јавио, да је њему познато, како је један буљубаша једнога поштена и права човека испребијао, ногама и чизмама газио и да је тај човек после четири дна сав испребијан умро?“ „Није господару“, рекоше совјетници. Тада Ђурица устане и поче да се правда: „Заборавио сам, господару!“ Совјетници се почеше договарати, али Карађорђе пресече њихово договарање: „Брат Ђурица, кад си преступио заклетву и ниси над народом надзиравао и ниси чивао овце, а ти узми капу, па иди чувај свиње и срећан ти пут!“ И тако Ђурица Стојичић оде из Совјета. Непосредно после тога народ изабере Милију Здравковића и он дође за члана Совјета ћупријске нахије, у коме је остао све до 1813. године.

На скупштини српских старешина, тј. Правитељствујућег совјета сербског у децембру 1807. године, у Београду, одлучено је да Србија остане и даље подељена на 12 нахија; да се Совјет прозове Сенатом и да се пресели из Смедерева у Београд. У новом Сенату се налазило 12 чланова — из сваке нахије по један, који је био представник своје нахије и бринуо се о пословима ове нахије. Представник ћупријске нахије у Сенату и даље је био Милија Здравковић.

Страдање сенатора Милије Здравковића:

После сјајних победа и мирне слободе за време деветогодишњег трајања првог устанка, Турци поново 1813. заузимају Србију, врше насиља и глобљење српског народа. То је изазвало дизање Хаџи-Проданове буне, али ову малу револуцију на стотине њих је платило животом, а хиљадама њих стењало је оковано у ланцима и букагијама у градским казаматима, апсанама. Турци су многе виђеније устанике довели пред Стамбол-капију у Београду, где су у највећим мукама издахнули на оштром кољу. Био је ово врхунац турске самовоље, јер, Турци су хтели да још јаче заплаше српски народ. Тада је и ресавски кнез и сенатор стари Милија Здравковић (Ћор-Милија), на мученички начин живот свој окончао, осумњичен да је био умешан у устаничку заверу, заједно са Стеваном Јаковљевићем, Станојем Стаматовићем Главашем, и другим српским старешинама. Ово масовно страдање виђенијих Срба утицало је и на дизање другог устанка.

Како је страдао Милија Здравковић?

После пропасти Србије, 1813. године, он, са сином Милосавом, који је био војвода, изађе пред великог везира Рушид-пашу и преда му се на покорност. Рушид-паша, видећи старог и слабовидог сенатора, отпусти га кући, а његовог сина задржи да служи његовом сек-

ретару за српски језик (преводиоцу), попу Дини Нишлији, па га са собом одведе у Београд — да му буде писар, јер Милосав беше учен човек (учио је у првој генерацији од 18 изабраника Велику школу у Београду, заједно са Вуком Караџићем и Карађорђевићем сином Алексом).

Када, 23. септембра, Рушид-паша дође у Београд, он ускоро свога љубимца попа Дину постави за владика, па после кратког времена напусти Београд и врати се у Турску. Милосав Ресавац је и даље остао као писар код београдског владике попа Дине, сада владике Дионисија.

Године 1814. када Хаџи-Продан устане против Турака и овај устанак буде угушен (уз помоћ Милоша Обреновића), дошло је до освете над бунџијама. Опаки Сулејман-паша Скопљак, после угушења буне, збирајући једног по једног од главнијих Срба по свим нахијама, доводећи их на стратиште у Београд, испред Стамбол-капије, под неком сумњом доведе и сенатора Милију Здравковић. Владика Дионисије заузме се за њега код Сулејман-паше обећавајући му све своје и Милијино благо дати — само да му живот поштеди. Сулејман-паша, видећи Милију онако старог и изнемоглог, поверова да он није био умешан у буну, смилује се и поклони га владици на његово јемство — да код владике живи до краја живота. Владика Дионисије поведе Милију себи — да живи са сином Милосавом. Но, ускоро, после тога опроштаја, пошто у Београду не беше више Сулејман-паше, једне вечери Ђаја-паша пошаље своје валије да оду у конак владике Дионисија и ухапсе Милију Здравковића.

Пашини људи ухвате старог Милију, одведу га у град, одмах га посеку и главу му на шиљак над Стамбол-капијом, између других српских глава, натакну.

Тако је, поред многих (око 300 виђенијих Срба), страдао и Ђор Милија, кнез и сенатор из Ресаве. Док за Станоја Главаша историчари кажу да га није штитило ни сердарско звање и да је убијен, иако није ништа учинио, за Ђор-Милију се, као што је речено, говори да је страдао, јер је био под сумњом да је умешан у Хаџи-Проданову буну. И, вероватно да је то тако и било.

У време буне, која се проширила на део Шумадије и средњег Поморавља, ни Ресава није могла остати по страни. Ово још пре због тога што су Ресавци и њихове старешине били непоштедни и стални учесници бојева са Турцима, почев од почетка устанка, од битака на Јесељару и Иванковцу, у бојевима на одбрани бедема Делиграда, па

све до своје славне погибије на Чегру, заједно са својим војводом Стеваном Синђелићем.

У прилог овоме говори још нешто. У првом устанку Ресава је била легло, центар, за сакупљање устаничке војске. Ту су калуђери из манастира Буковице (сада манастир Миљков) организовали, у ресавским воденицама, мељаву липовог ђумура и производњу барута и разносили га по целој Србији. Вероватно је да су игуман Мелентије и поп Станиша из Црквенца, заједно са Ђор-Милијом, помагали и устанике, своју браћу, и у Хаџи-Продановој буну. Наравно, да су за тако нешто сазнали Турци и осветили се ресавским првацима.

Но, страдањем Ђор-Милије, није било све завршено. Њега је наследио његов син, Милосав Здравковић—Ресавац, који је наставио борбу за ослобођење у другом устанку, и који је касније постао кнез, народни судија и саветник ослобођене Србије. Поменимо и млађег Милијиног сина, Добросава, веома писменог човека (гимназију завршио у Сремским Карловцима), који је био начелник окружија и народни судија.